

กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้าน ในพื้นที่จิงจูซานต้าของประเทศจีน*

Qin Huang**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านในพื้นที่จิงจูซานต้าของประเทศจีนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ และศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านในพื้นที่จิงจูซานต้า ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบ

วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ ได้แก่ 1) นาฏศิลป์พื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาในเทศกาลฮาเจ้ 2) ผู้แสดงรำพื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ล้วนเป็นสาวจิงจูที่แต่งงานแล้ว หรือผู้หญิงต่างชุมชนที่แต่งงานกับชายชาวจิงจู 3) ท่ารำที่ปรากฏในรำพื้นบ้านอาจกำหนดขึ้นจากการเลียนแบบลักษณะธรรมชาติหรือกิริยาท่าทางของชาวประมง 4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงรำมีทั้งรูปดอกไม้พลาสติก และขนไก่หรือขนนก ซึ่งไก่ หรือ นกอาจจะเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวจิงจู 5) เครื่องดนตรีที่นำมาใช้นั้นมีทั้งกลองใหญ่ กลองเล็ก ฆ้องใหญ่และฆ้องเล็ก ซึ่งจังหวะจากเสียงเครื่องดนตรีทำให้ลีลาท่ารำสวยงามขึ้น 6) เนื้อหาของบทเพลงที่สาวฮาเม่ย ขับร้องในพิธีกรรมนั้นเกี่ยวกับวิถีชีวิต คติความเชื่อ สุนทรียะด้านจิตใจและประเพณีของชาวจิงจู ส่วนวิธีการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านมี 3 วิธี คือ การสืบทอดแบบการบอกเล่าโดยตรง การสืบทอดผ่านพิธีกรรมและการสืบทอดโดยวิธีการส่งเสริม เหตุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงการสืบทอด ภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านมี 4 ประการ คือ ผู้เข้าร่วมไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้เข้าร่วมไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมอบรมฝ่ายจัดโครงการฝึกอบรมไม่มีรถรับส่งผู้เข้าร่วมและค่าตอบแทนน้อยกว่าสาวฮาเม่ยจากเวียดนาม

คำสำคัญ: สืบทอด ภูมิปัญญา นาฏศิลป์พื้นบ้าน พื้นที่จิงจูซานต้า

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์ “การจัดการองค์ความรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ของชาวจิงจูในพื้นที่จิงจูซานต้า” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : ดร. ภูษา เรืองชีวิน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ดร. มนัส แก้วบุชา

** นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Intellectual Inheritance of Ritual Folk Dance in Jingzu Sandao, China

Qin Huang

Abstract

The purpose of this research was to study about the folk dance on Ha Festival and the inheritance processes of ritual folk dance in Jingzu Sandao. This study is a qualitative research through collecting data from documents and field investigation, by using methods of observation and in-depth interviews, then analyzing data and presenting the results in the descriptive analysis.

The study shows that: 1) Folk dance is a part of religious ceremony on Ha Festival; 2) All the folk dance performers are the married women of Jing nationality or the women who have married men of Jing nationality; 3) The dancing posture of folk dance may be originated from nature or the Fisherman's posture; 4) The dance props are incenses, plastic flowers, and chicken feathers or bird feathers, which may be the sacred animals for the Jing nationality; 5) The musical instruments of folk dance are the big drum, small drum, big gong and small gong. The rhythm from these musical instruments makes the dance style more beautiful; 6) The contents of the songs which are sung on the ritual of Ha Festival, are about the way of life, beliefs, spirits and the traditions of Jing nationality.

There are three ways to inherit folk dance: by telling directly, through the ritual and the means of promotion. There are four factors that affect the inheritance of folk dance: The participants are not supported by the family, the participants rarely have time to attend training, the training department does not have a car to pick up participants, the shows paid for the local participants are less than the participants from Vietnam.

Key words: Inheritance; Intellect Knowledge; Folk Dance; Jingzu Sandao

บทนำ

เผ่าจิงจู (京族) เป็นหนึ่งในชนกลุ่มน้อยของเขตปกครองตนเองชนเผ่าจ้วงกวางสีในประเทศจีน ซึ่งมีประชากร 2 หมื่นกว่าคน (Siyuan, 2011, p.7) ชาวจิงจูส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนว่านเหว่ย ชุมชนชานชินและชุมชนอุเถาของเมืองตงซิง ซึ่งเมืองแห่งนี้ตั้งอยู่ภาคใต้ของกวางสีและติดกับเมืองม้งกาย (Mong Cai) จังหวัดกว๋างนิญ (Quang Ninh) ของประเทศเวียดนาม โดยมีแม่น้ำเป่ยหลุนเป็นเส้นแนวพรมแดนธรรมชาติ ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยทางบกผ่านสะพานข้ามแม่น้ำเป่ยหลุนและทางน้ำผ่านเรือข้ามฟาก ปัจจุบันนี้ รัฐบาลจีนให้การสนับสนุนเมืองตงซิงเป็นประตูสู่อาเซียน (Gateway to ASEAN) ทำให้เมืองแห่งนี้ได้รับนโยบายสนับสนุนไม่น้อยหน้าเมืองชายแดนอื่น ๆ ของจีน และกลายเป็นเมืองชายแดนการค้าและเมืองท่องเที่ยว เป็นแหล่งการลงทุนแห่งใหม่ของกวางสี ชุมชนทั้ง 3 แห่งดังกล่าวเดิมเป็นเกาะเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่กลางทะเล ผู้คนจึงเรียกชุมชนทั้ง 3 แห่งนี้ว่า จิงจูชานต่าว ซึ่งหมายถึง เกาะที่มีชาวจิงจูอาศัยอยู่ทั้งสามแห่ง หลังจากนั้น ชาวจิงจูได้ถมดินให้พื้นที่ทั้งสามหมู่บ้านเชื่อมถึงกันเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและผลักดันให้ชุมชนว่านเหว่ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองตงซิง

เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวจิงจูผูกพันอยู่กับอาชีพการประมง ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่ทำมาแต่ดั้งเดิม จึงมีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและกลายเป็นมรดกวัฒนธรรมทางทะเลของชาวจิงจู ซึ่งองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชาวจิงจู ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงขิมสายเดี่ยว องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักสาน องค์ความรู้เกี่ยวกับการจับปลาด้วยเครื่องมือท้องถิ่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการเดินร่าพื้นบ้านและองค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพรจากป่าชายเลน เป็นต้น แต่ด้วยสังคมในปัจจุบันของชาวจิงจูได้ถูกพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวัฒนธรรมประเทศตะวันตก จึงทำให้คนส่วนมากให้ความสำคัญกับการค้าขายและมองข้ามคุณค่าขององค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษสร้างขึ้น ผลกระทบทางลบเหล่านี้เป็นเหตุให้องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาบางส่วนกำลังจะสูญหายไป ซึ่งหากองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาประเภทใดประเภทหนึ่งสูญหายไป ก็เสมือนพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นแห่งหนึ่งถูกรื้อถอนออกไป องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาของชาวจิงจูถือได้ว่าเป็นรากฐานที่ช่วยรองรับให้วิถีชีวิต ทรัพยากรทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรมเกิดความมั่นคง มีความสมดุลและเกิดความยั่งยืนได้ เมื่อผู้วิจัยค้นหาและศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับชาวจิงจูในประเทศจีน ก็พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านยังมีน้อยมาก เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวจิงจู

เทศกาลฮาเจ้เป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดสำหรับชาวจิงจูในประเทศจีนและกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมระดับชาติ ชาวจิงจูจะขอพรจากเทพเจ้าในท้องทะเลในช่วงเทศกาลฮาเจ้เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ออกงามและมีชีวิตที่รุ่งเรืองเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในเทศกาลฮาเจ้คือ การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งนาฏศิลป์พื้นบ้านถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาในเทศกาลฮาเจ้และจะแสดงขึ้นในศาลเจ้าฮาถึงโดยสาวฮาเม่ย ซึ่งสาวฮาเม่ยคือ สาวจิงจูที่แต่งงานแล้ว หรือผู้หญิงต่างชุมชนที่แต่งงานกับชายชาวจิงจู

มีหน้าที่แสดงรำฟิ้นบ้านและขับร้องเพลงฮาเกอในพิธีกรรมทางศาสนาของเทศกาลฮาเจ้ (P. Yonglian, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2561) ถึงแม้ว่านาฏศิลป์ฟิ้นบ้านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในเทศกาลฮาเจ้ แต่สาวฮาเม่ย์ในพื้นที่จิ่งจู่ชานต่าวยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะในชุมชนซานซิน ซึ่งเมื่อ 30 ปีก่อน ชุมชนแห่งนี้มีสาวฮาเม่ย์ของตน (L. Yangcai, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2561) หลังจากสาวฮาเม่ย์เหล่านี้ถึงแก่กรรมหรืออายุมากขึ้น จึงไม่สามารถแสดงรำฟิ้นบ้านในพิธีกรรมทางศาสนา และสาวฮาเม่ย์ของชุมชนซานซินก็อาจจะหายไป ในอีกไม่นาน ส่วนจำนวนสาวฮาเม่ย์ในชุมชนวานเหว่ยและชุมชนอูเถากั้น้อยมากเช่นกัน ซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์ฟิ้นบ้านเพื่อเตรียมข้อมูลพื้นฐานไว้ก่อนเสนอแนวทางการจัดการองค์ความรู้ในบริบททางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ฟิ้นบ้านในพื้นที่จิ่งจู่ชานต่าวของประเทศจีน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์ ฟิ้นบ้านในพื้นที่จิ่งจู่ชานต่าวของประเทศจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ฟิ้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ของพื้นที่จิ่งจู่ชานต่าว
2. เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์ฟิ้นบ้านในพื้นที่จิ่งจู่ชานต่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้นำชุมชนทั้งชุมชนวานเหว่ย ชุมชนซานซินและชุมชนอูเถา 3 คน กลุ่มคนเต้นรำฟิ้นบ้าน (สาวฮาเม่ย์) 3 กลุ่ม 15 คน ปราชญ์ท้องถิ่น 3 คนและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 คน รวมถึงชาวบ้าน 10 คนในพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 แบบสังเกต ผู้วิจัยจะทำการสังเกตขณะมีกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา เพื่อบันทึกข้อมูลสิ่งที่ปรากฏขึ้น โดยมีการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเทศกาลฮาเจ้ ในการสังเกตจะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ศึกษา เทศกาลฮาเจ้ นาฏศิลป์ฟิ้นบ้านและศาลเจ้าฮาถึง แล้วได้มีการบันทึกและการซักถาม

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลในการสัมภาษณ์องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ฟิ้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ และรูปแบบการสืบทอด วิธีการ สืบทอด และอุปสรรคในการสืบทอดทางภูมิปัญญานาฏศิลป์ฟิ้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ค้นหาและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของเทศกาลฮาเจ้ และข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งความน่าเชื่อถือของข้อมูลมีความจริงเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ ซึ่งสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าที่ดูแล ศาลเจ้าฮาถึง (เซียงกง) สาวฮาเม่ยทั้งจีนและเวียดนาม ประชาชนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในเทศกาลฮาเจ้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและเก็บข้อมูลภาคพิธีกรรม เพื่อสังเกตเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์และท่ารำของสาวฮาเม่ย สภาพแวดล้อมโดยรวมและพฤติกรรมของบุคคลสำคัญที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปศึกษาอย่างเจาะลึกจะนำมารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแบบต่อเนื่อง โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบายของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

5. การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้

1.1 วัตถุประสงค์ของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้

การรำที่แสดงในศาลเจ้าฮาถึงของพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ รำถวายสุรา รำถวายธูป รำถวายดอกไม้ รำโคมสวรรค์ และรำช่อบุปผา เมื่อจัดพิธีไหว้เจ้าในเทศกาลฮาเจ้ สาวฮาเม่ยจะต้องเต้นรำถวายสุรา รำถวายธูป รำถวายดอกไม้ ขึ้นเพื่อถวายสุรา ธูปและดอกไม้แต่เทพารักษ์และผี บรรพบุรุษ และขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคุ้มครองชุมชน (L. Yangcai, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2561) ส่วนรำโคมสวรรค์จะแสดงขึ้นทุก ๆ คืนในเทศกาลฮาเจ้ นอกจากถวายรำชุดนี้แต่เทพเจ้าแล้ว โคมไฟที่เป็นอุปกรณ์การแสดงยังเปรียบเสมือนเครื่องส่องนำทางสว่างไสวแก่ชีวิตของชาวจิงจู ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวจิงจูมีความสงบสุขตลอดกาล รำช่อบุปผาเป็นรำเกี่ยวกับการไล่ผีและการส่งเจ้า เมื่อจัดพิธีส่งเจ้าในวันสุดท้ายของเทศกาลฮาเจ้ สาวฮาเม่ยจะแสดงรำช่อบุปผาขึ้น เพื่อส่งเทพเจ้ากลับเมืองสวรรค์และขับไล่ภูตผีปีศาจและสิ่งชั่วร้ายออกจากศาลเจ้าฮาถึง (S. Weifang, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2562) จากที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์หลักของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้คือ ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองบุตรหลานให้มีความสุขความเจริญสืบไป

ภาพที่ 1 รำถวายสุราและรำถวายรูป (บันทึกโดยผู้วิจัย)

ภาพที่ 2 รำถวายดอกไม้ รำโคมสวรรค์และรำชอบุปผา (บันทึกโดยผู้วิจัย)

1.2 ผู้แสดงรำพื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้

ผู้แสดงรำพื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ล้วนเป็นสาวจิงจู้ที่แต่งงานแล้ว หรือผู้หญิงต่างชุมชนที่แต่งงานกับชายชาวจิงจู้ ซึ่งชาวบ้านมักจะเรียกผู้แสดงรำในเทศกาลฮาเจ้ว่า สาวฮาเม่ย (哈妹) นอกจากเต้นรำแล้ว สาวฮาเม่ยทั้งชาวจีนและชาวเวียดนามยังมีหน้าที่ขับร้องเพลงฮาเกอในเทศกาลฮาเจ้ด้วย ปัจจุบันนี้ ผู้แสดงรำพื้นบ้านในเทศกาลฮาเจ้ของชุมชนว่นเหว่ยเป็นสาวฮาเม่ยรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 และมีจำนวนผู้แสดง 7 คน ผู้แสดงรำพื้นบ้านในชุมชนอุเถาเป็นสาวฮาเม่ยรุ่นแรกและรุ่นที่ 2 และเดิมมีจำนวนผู้แสดง 6 คน แต่ปี พ.ศ. 2561 มีสาวฮาเม่ยท่านหนึ่งถึงแก่กรรมแล้ว เมื่อ 30 ปีก่อน ชุมชนซานซินมีสาวฮาเม่ยของตน แต่เรื่องที่น่าเสียดายมากที่สุดคือ ไม่มีหญิงสาวในชุมชนยอมเป็นสาวฮาเม่ยอีกแล้ว ดังนั้น ผู้ใหญ่ในชุมชนจึงต้องเชิญสาวฮาเม่ยจากชุมชนว่นเหว่ยของเวียดนามมาช่วยงาน ซึ่งจำนวนผู้แสดงมี 4 คน งานเทศกาลฮาเจ้ ประจำปี พ.ศ. 2561 จะจัด 5 วัน ซึ่งค่าตอบแทนคนละ 1,000 หยวนต่อวัน (ประมาณ 4,700 บาท) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนที่เวียดนาม ค่าตอบแทนจากชุมชนซานซินสูงกว่า (L. Thị Lộc, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2561)

1.3 ท่ารำที่สำคัญ

ท่ารำที่สำคัญในการแสดงรำพื้นบ้านของสาวฮาม่วย ประกอบด้วยท่ามือแบบ Lun Zhi Shou Hua (轮指手花) ท่ามือแบบ Zhuan Wan Fan Hua (转腕翻花) และท่ามือแบบ Lun Zhi Rao Hua (轮指绕花) ซึ่งท่ามือแบบ Lun Zhi Shou Hua คือ ผู้แสดงรำจะถือนิ้วมือตั้งแต่นิ้วก้อยจนถึงหัวแม่มือตามลำดับ พร้อมหันข้อมือเข้ามาข้างใน หลังจากนั้น ผู้แสดงรำค่อยยัดนิ้วมือให้ตรงตามลำดับ เพื่อให้ทำนิ้วมือคล้ายกับรูปดอกไม้บาน ท่ามือแบบ Zhuan Wan Fan Hua คือ ทำหันข้อมือทั้งสองข้างให้คล้ายกับรูปดอกไม้บาน ส่วนท่ามือแบบ Lun Zhi Rao Hua ท่ารำที่นำท่า Lun Zhi Shou Hua และ ท่า Zhuan Wan Fan Hua มาแสดงพร้อมกัน ท่ามื่อดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับท่าการช่อมแซม หรือการเย็บอวนจับปลา (Xiaoming & Jingying, 2012, p. 142)

ท่าการก้าวเท้าที่สำคัญคือท่าก้าวเท้าแบบ San Jiao Bu (三角步) ซึ่งผู้แสดงรำจะเดินไปด้านซ้ายมือหนึ่งก้าว แล้วเดินไปด้านขวามือหนึ่งก้าว จากนั้น ผู้แสดงรำจะเดินไปด้านซ้ายมือหนึ่งก้าวอีกครั้ง แล้วเดินไปด้านขวามือหนึ่งก้าวด้วย

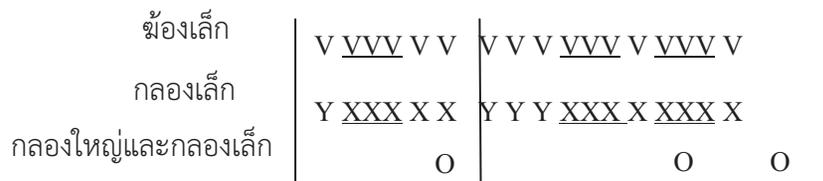
1.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงรำพื้นบ้าน

เมื่อสาวฮาม่วยทั้งชุมชนว่านเหว่ย ชุมชนอุเถาและชุมชนซานซินแสดงรำถวายสุรา จะไม่ใช้อุปกรณ์ใด ๆ ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงรำถวายรูปคือ รูป 3 ดอก เมื่อสาวฮาม่วยในชุมชน ว่านเหว่ยแสดงรำถวายดอกไม้ จะนำดอกไม้พลาสติกสีแดงมาใช้เป็นอุปกรณ์เนื่องจากสีแดงเป็นสีมงคลและเป็นสีแห่งความกล้าหาญความรุ่งเรืองในความเชื่อของจีน แต่สาวฮาม่วยเวียดนามในชุมชนซานซิน มักจะนำดอกไม้พลาสติกสีต่าง ๆ มาปรับใช้เป็นอุปกรณ์เนื่องจากดอกไม้พลาสติกไม่เหี่ยวเฉา อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงรำช่อบุพผาล้วนเป็นกระบอง 2 ท่อน ซึ่งมีความยาวประมาณ 30-40 เซนติเมตร ส่วนเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร ชั้นนอกกระบองปิดกระดาดสีต่าง ๆ หรือสีแดง และแผ่นไม้ไผ่บางที่ทำเป็นรูปดอกไม้ สิ่งที่แตกต่างกันของกระบองทั้งชุมชนว่านเหว่ยและชุมชนอุเถาคือ สาวฮาม่วยในชุมชนว่านเหว่ยได้ติดขนไก่ หรือขนนกกับชั้นนอกกระบอง ซึ่งอาจเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องไก่หรือนก สัตว์ทั้งสองชนิดนี้อาจเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวจีนจู่ เนื่องจากชั้นนอกของกลองมโหระทึกในวัฒนธรรมดองซอนของเวียดนามปรากฏรูปนกมากมาย ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงรำโคมสวรรค์นั้นล้วนเป็นถ้วยพลาสติกที่ปักเทียนอยู่ตรงกลาง

1.5 เครื่องดนตรี

นอกจากรำถวายรูปแล้ว รำอื่น ๆ ต้องนำเครื่องดนตรีมาปรับใช้ด้วย ซึ่งเครื่องดนตรีที่นำมาใช้ได้แก่ กลองใหญ่ กลองเล็ก ฆ้องใหญ่และฆ้องเล็ก เมื่อสาวฮาม่วยแสดงรำถวายสุรา จะต้องตีกลองใหญ่ 1 อัน กลองเล็ก 3 อัน ฆ้องใหญ่ 1 อัน และฆ้องเล็ก 1 อัน ซึ่งจังหวะของการตีกลองและฆ้องดังภาพที่ 1 ซึ่งเครื่องหมาย V คือ จำนวนการตีฆ้องเล็ก ถ้าเป็นเครื่องหมาย VVV จะต้องตี 3 ครั้งอย่างต่อเนื่อง เครื่องหมาย X คือ จำนวนการตีตรงกลางของกลองเล็ก ถ้าเป็นเครื่องหมาย XXX จะต้องตี 3 ครั้งอย่างต่อเนื่อง เครื่องหมาย Y คือจำนวนการตีส่วนข้าง ๆ ของกลองเล็ก เครื่องหมาย O คือ จำนวนการตีกลองใหญ่

และกลองเล็ก จากภาพแสดงจังหวะการตีกลองและฆ้องนี้ ทำให้ทราบว่า บางช่วงต้องตีฆ้องเล็กและกลองเล็กพร้อมกัน บางช่วงต้องตีกลองใหญ่ ฆ้องใหญ่และฆ้องเล็กพร้อมกัน บางช่วงต้องตีกลองใหญ่ กลองเล็ก ฆ้องใหญ่ และฆ้องเล็กพร้อมกัน เพื่อให้สาวฮามาเม่ย์แสดงรำตามจังหวะของเสียงเครื่องดนตรี เมื่อสาวฮามาเม่ย์แสดงรำช่อบุปผา จะต้องตีกลองใหญ่ 1 อัน และกลองเล็ก 2 อัน ซึ่งจังหวะการตีกลองคือ ผู้ตีกลองทั้ง 3 คนจะต้องตีกลองพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งสาวฮามาเม่ย์เต้นรำจบทั้งชุด เมื่อสาวฮามาเม่ย์แสดงรำถวายดอกไม้ หรือรำโคมสวรรค์ จะมีผู้ชายคนหนึ่งช่วยตีกลองใหญ่ ส่วนจังหวะของการตีกลองใหญ่ คือ มือข้างขวาตีไม้ตีกลอง 3 ครั้งอย่างต่อเนื่อง แล้วใช้มือข้างซ้ายตีไม้ตีกลอง 1 ครั้งซึ่งตีกลองอย่างเบา ๆ และเร็วกว่า หลังจากนั้นก็ใช้มือข้างขวาตีไม้ตีกลอง 1 ครั้ง ผู้ตีกลองใหญ่ต้องทำตามจังหวะดังกล่าวหลายครั้ง จนกระทั่งสาวฮามาเม่ย์ เต้นรำจบทั้งชุด

ภาพที่ 3 จังหวะของการตีกลองและฆ้อง

1.6 บทเพลง

เมื่อสาวฮามาเม่ย์แสดงรำโคมสวรรค์ จะต้องขับร้องเพลงโคมสวรรค์ ซึ่งมีเนื้อเพลงดังนี้ 谁 忍月光上吊灯，顺水谁肯泊船停；高兴泊岸等娥来，烦恼一意弹弓琴。(S. Weifang, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2562) หมายความว่า ไม่มีใครยอมจุดโคมไฟขึ้นเมื่อมีแสงพระจันทร์ ถ้าได้ผลการจับสัตว์น้ำจากทะเลได้ดี ก็ไม่มีใครยอมจอดเรือ ถ้าจอดเรือและกลับมาอย่างปลอดภัย ผู้ชายก็ยอมรอเมียของตนมาต้อนรับด้วยความปลื้มใจ เราจะตีดรัมสายเดี่ยวขึ้นเมื่อเปื้อและเหงา จากบทเพลงนี้ทำให้ทราบว่า สาวฮามาเม่ย์จุดโคมไฟขึ้นเพื่อให้สามีเห็นทางกลับบ้านเมื่อขับเรือไปจับสัตว์น้ำในทะเล และขอให้เทพเจ้าคุ้มครองสามีของตน ถ้าสามีได้ผลดี ทุกคนก็ตืออกดีใจ ถ้าสามีไม่ได้ผลดี เมียก็จะตีดรัมสายเดี่ยวขึ้นเพื่อไม่ให้ทุกคนเสียใจ

เมื่อสาวฮามาเม่ย์แสดงรำถวายรูป จะต้องขับร้องเพลง Shen Ling Ling (神灵灵) ด้วยตนเอง ซึ่งมีเนื้อเพลงดังนี้ 今宵众人听哈歌，欢声乐声同来和；长夜清风送香来，芳香直升透宫阙。花开喷香郁异样，一心善敬我敬上。万岁万岁万万岁，前往众神帝位上。奉上香火歌女下，两边文武往金殿；供奉香气透云天，敬天敬地敬乡神。神灵灵！(S. Weifang, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2562) หมายความว่า ทุกคนมาฟังเพลงฮาเกอในค่ำคืนนี้ มีทั้งเสียงจากความปลื้มใจและเสียงดนตรี ลมสดชื่นได้พัดกลิ่นหอมมาจากกลิ่นหอมแผ่ขยายออกจากวิหาร ดอกไม้ที่บานอยู่มีทั้งความสวยและกลิ่นหอม ข้าพเจ้าศรัทธาเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทรงพระเจริญ ทรงพระเจริญ ผู้ศรัทธาเดินไปหน้าป้ายวิญญาณเทพเจ้าทั้งหลาย ถวายรูปและแสดงรำโดยหญิงสาว ชุนนางทั้งฝ่ายบู๊และฝ่ายบู้เดินเข้าสู่วิหารทอง ควันรูปลอยสู่ชั้นฟ้า ไหว้เจ้าฟ้า ไหว้

เจ้าที่ ไหว้เทพเจ้าท้องถิ่น ขอให้เทพเจ้าคุ้มครอง จากบทเพลงนี้ทำให้ทราบว่า ชาวจิงจู๋นับถือศรัทธาสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน รำถวายรูปเดิมเป็นรำที่แสดงให้เทพเจ้าชมท่ามกลางการขับร้องเพลง Shen Ling Ling แต่ปัจจุบันกลายเป็นรำที่แสดงให้เทพเจ้าและคนธรรมดาชมพร้อมกัน เนื่องจากสังคมได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้บทบาทของรำถวายรูปเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้าน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก พูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาวิธีการสืบทอดและปัญหาในการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านในพื้นที่จิงจู๋ซานต่าว พบว่า วิธีการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านมี 3 วิธี ดังนี้

2.1 การสืบทอดแบบการบอกเล่าจากผู้สูงอายุไปยังบุคคลรุ่นหลังโดยตรง

ปัจจุบันนี้ สาวฮามาเย่ที่ยังแสดงรำพื้นบ้านในพื้นที่จิงจู๋ซานต่าวมีประมาณ 12 คน รายชื่อของสาวฮามาเย่ ดังนี้ นาง Wu Ruizhen (武瑞珍) นาง Huang Yuying (黄玉英) นาง Su Qiuping (苏秋平) นาง Wu Guilan (吴桂兰) นาง Ruan Shaoling (阮少玲) นาง Luomei (罗梅) นาง Pei Yingping (裴英萍) นาง Wu Quanxiu (吴全秀) นาง Pei Chengjuan (裴成娟) นาง Wu Quanmei (吴全梅) นาง Liu Yongping (刘永萍) และนาง Pei Yongying (裴永英) สาวฮามาเย่ ดังกล่าวล้วนเป็นศิลปินท้องถิ่นที่สำคัญในประเทศจีน นาง Wu Ruizhen และนาง Huang Yuying เป็นสาวฮามาเย่รุ่นที่ 2 และได้สืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านจากคำบอกเล่าของนาง Huang Chengjin (黄成金) ซึ่งจดหมายเหตุของศาลเจ้าฮาดิงได้บันทึกไว้ว่า นาง Huang Chengjin เป็นสาวฮามาเย่รุ่นแรกในชุมชนวานเหว่ย นาง Huang Chengjin เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2454 และถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. 2540 ตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงวัยชรา นาง Huang Chengjin ได้แสดงรำพื้นบ้านในศาลเจ้าฮาดิงของชุมชนวานเหว่ยตลอดเวลา นาง Huang Chengjin เป็นชาวชุมชนวานหนิงฟางของเวียดนามและได้เรียนรู้การรำพื้นบ้านจากคำบอกเล่าของบิดา ตั้งแต่วัยเด็ก เนื่องจากบิดาเป็นครูที่สอนวิชานาฏศิลป์ในชุมชนวานหนิงฟาง (Shixiong, 1987, p. 158) ส่วนนาง Liu Yanghuan (刘扬欢) ซึ่งเป็นสาวฮามาเย่รุ่นแรกในชุมชนซานซินได้กล่าวว่า คุณปู่ คุณย่า คุณพ่อและคุณแม่ของนาง Huang Chengjin ล้วนเป็นผู้รู้นาฏศิลป์พื้นบ้านในชุมชนวานหนิงฟาง ซึ่งนาง Huang Chengjin ได้สืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านจากคำบอกเล่าของคุณพ่อคุณแม่ เท่าที่ทราบมาว่า คุณพ่อคุณแม่ของนาง Huang Chengjin เคยมาแสดงรำในเทศกาลฮาดิงของชุมชนวานเหว่ย (L. Yanghuan, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2561) ก่อนที่จะแต่งงานกับผู้ชายในชุมชนวานเหว่ย ฝ่ายจัดงานได้เชิญนาง Huang Chengjin และผู้แสดงรำคนอื่นมาช่วยงาน หลังจากได้แต่งงานกับผู้ชายในชุมชนวานเหว่ย นาง Huang Chengjin ไม่เพียงแต่ถ่ายทอดภูมิปัญญาทางรำพื้นบ้านของเวียดนามให้กับคนในพื้นที่จิงจู๋ซานต่าว เช่น นาง Liu Yanghuan นาง Wu Ruizhen นาง Huang Yuying และ นาง Ruan Chengzhen (阮成珍) ยังช่วยกันพัฒนารำถวายสุรา รำถวายรูป รำโคมสวรรค์ รำช่อบุปผาและรำเก็บหอยด้วย

2.2 การสืบทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนาในเทศกาลฮาเจ้

สาวฮาเม่ย์รุ่นใหม่นอกจากได้สืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านจากคำบอกเล่าของสาวฮาเม่ย์รุ่นเก่าแล้ว ยังได้สืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์ในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของเทศกาลฮาเจ้ด้วย กิจกรรมหลักในเทศกาลฮาเจ้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ พิธีอัญเชิญเทพเจ้า พิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า งานเลี้ยงอาหาร และพิธีส่งเทพเจ้า ซึ่งเมื่อจัดพิธีกรรมทางศาสนาขึ้น สาวฮาเม่ย์จะต้องร้องรำทำเพลงขึ้น เช่น สาวฮาเม่ย์จะต้องแสดงรำถวายสุรา 3 รอบก่อนไหว้เจ้า สาวฮาเม่ย์จะแสดงรำถวายรูปปั้นก่อนร้องเพลงฮาเกอในตอนบ่ายและตอนเย็นของเทศกาลฮาเจ้ และสาวฮาเม่ย์จะแสดงรำช่อ บุปผาขึ้นก่อนคืนวันสุดท้ายของเทศกาลฮาเจ้ ก่อนที่จะเป็นสาวฮาเม่ย์ สาวจึงจู้ล้วนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในเทศกาลฮาเจ้ ดังนั้นจึงได้สัมผัสรำพื้นบ้านโดยตรงและได้เรียนรู้ภูมิปัญญาทางนาฏศิลป์ด้วย นาง Pei Yonglian เป็นชาวจิงจูในชุมชนอุเถาและเป็นสาวฮาเม่ย์รุ่นที่ 2 ปีนี้ (พ.ศ. 2561) อายุ 52 ปี นาง Pei Yonglian สามารถพูดภาษาจีนกลาง ภาษากวางตุ้ง และภาษาเวียดนามได้ เมื่อปี พ.ศ. 2534 นาง Pei Yonglian ได้สืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเต้นรำจากคำบอกเล่าของนาง Pei Yongying นาง Wu Quanxiu และนาง Pei Chengjuan ส่วนองค์ความรู้เกี่ยวกับการร้องเพลงฮาเกอได้สืบทอดจากคำบอกเล่าของนาย Su Weifang และนาง Huang Yuying ในชุมชนว่านเหว่ย หลังจากนั้น นาง Pei Yonglian จึงได้มีโอกาสร้องเพลงฮาเกอและเต้นรำกับสาวฮาเม่ย์ รุ่นเก่าในศาลเจ้าฮาถิง (P. Yonglian, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2561) ข้อมูลจากนาง Pei Yonglian แสดงให้เห็นว่า เมื่อได้สืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์จากสาวฮาเม่ย์รุ่นเก่า สาวฮาเม่ย์รุ่นใหม่ต้องแสดงรำกับสาวฮาเม่ย์รุ่นเก่าในศาลเจ้าฮาถิงเพื่อหาประสบการณ์และเพิ่มเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ

2.3 การสืบทอดโดยวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมชาวจิงจู

ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมชาวจิงจูเป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนของจีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 จนถึง พ.ศ. 2560 ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมชาวจิงจูได้จัดโครงการฝึกอบรมสาวฮาเม่ย์รุ่นใหม่ 5 ครั้ง ซึ่งหญิงสาวชาวจิงจูที่เข้าร่วมอบรม 80 กว่าคน สาวฮาเม่ย์รุ่นที่ 3 ของชุมชนว่านเหว่ยถือว่าเป็นผลงานของโครงการดังกล่าว (S. Weifang, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2562) ถึงแม้ว่ามีหญิงสาวชาวจิงจูเข้าร่วมอบรมไม่น้อยนัก แต่คนส่วนใหญ่ที่ถอย จึงไม่สามารถเป็นสาวฮาเม่ย์ได้ ซึ่งเหตุปัจจัยที่ทำให้หญิงสาวชาวจิงจูที่ถอยจากโครงการอบรม มีอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ ประการแรกคือ ทางครอบครัวไม่สนับสนุนให้ภรรยา หรือลูกสาวไปอบรม (L. Yangcai, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2561) ประการที่ 2 คือ เรื่องเวลา ซึ่งบางคนเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ และไม่ค่อยมีเวลาไปเข้าร่วมอบรม จึงไม่สามารถเรียนรู้นาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ ประการที่ 3 คือ เดินทางไม่สะดวกและไม่มีรถรับส่ง จึงทำให้หญิงสาวในชุมชนชานชิ่งไม่สามารถเข้าร่วมอบรมอย่างต่อเนื่อง และประการที่ 4 คือ ค่าตอบแทนของสาวฮาเม่ย์น้อยเกินไป (L. Yangcai, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2561) เมื่อสาวฮาเม่ย์จากเวียดนามมาแสดงรำในเทศกาลฮาเจ้ จะได้ค่าตอบแทนวันละ 1,000 หยวน (ประมาณ 4,700 บาท) (L. Thi Lôc, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2561) แต่สาวฮาเม่ย์ในชุมชนอุเถาของจีนจะได้ค่าตอบแทนวันละ 30 หยวน (ประมาณ 150 บาท) (P. Yonglian, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2561) อย่างไรก็ตาม โครงการฝึกอบรมสาว

ฮาเมย์รุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นได้เปิดโอกาสให้หญิงสาวชาวจิงจูบางคนได้สืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านจากผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

รำพื้นบ้านที่แสดงขึ้นในเทศกาลฮาเจมีทั้งหมด 5 ชุด คือรำถวายนสุรา รำถวายรูป รำถวายดอกไม้ รำโคมสวรรค์ และรำช่อบุปผา ซึ่งรำทั้ง 5 ชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาและแสดงโดยสาวฮาเมย์ การแสดงนาฏศิลป์ในพิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแสดงถึงความเชื่อในพลังเหนือธรรมชาติของภูติผีปีศาจ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการพิธีกรรมหลักคือผู้ชาย แต่บทบาทของผู้หญิงไม่ได้ลดน้อยลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระบบผู้หญิงเป็นใหญ่ (Matriarchy) ยังมีร่องรอยที่ปรากฏในประเพณีวัฒนธรรมของชาวจิงจู สาวฮาเมย์ร้องรำทำเพลงขึ้นเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติในสมัยก่อน แต่ในปัจจุบันนี้ คนธรรมดาก็สามารถไปปรับชมได้ด้วย บทบาท ในการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคมจีน ท่ารำต่าง ๆ ปรากฏในรำพื้นบ้านนี้อาจ กำหนดขึ้นจากการเลียนแบบลักษณะธรรมชาติหรือกิริยาท่าทางของชาวประมง อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงรำ มีทั้งรูป ดอกไม้พลาสติก ขนไก่หรือขนนก ซึ่งไก่หรือขนอาจจะเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวจิงจู เครื่องดนตรีที่นำมาใช้นั้นมีทั้งกลองใหญ่ กลองเล็ก ฆ้องใหญ่ และฆ้องเล็ก ซึ่งจังหวะจากเสียงเครื่องดนตรีทำให้ลีลาท่ารำสวยงามขึ้น ส่วนเนื้อหาของบทเพลงที่สาวฮาเมย์ขับร้องในพิธีกรรมนั้นเกี่ยวกับวิถีชีวิต คติความเชื่อ สุนทรียะด้านจิตใจและประเพณีของชาวจิงจูในพื้นที่จิงจูชานต่าวของจีน

วิธีการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านมี 3 วิธี คือ การสืบทอดแบบการบอกเล่าโดยตรง การสืบทอดผ่านพิธีกรรม และการสืบทอดโดยวิธีการส่งเสริม ส่วนเหตุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านมี 4 ประการ คือ ผู้เข้าร่วมไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้เข้าร่วมไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมอบรม ฝ่ายจัดโครงการฝึกอบรมไม่มีรถรับส่งผู้เข้าร่วมและค่าตอบแทนน้อยกว่าสาวฮาเมย์จากเวียดนาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาขององค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจมีของพื้นที่จิงจูชานต่าว พบว่าองค์ความรู้ที่โดดเด่นที่สุดในนาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวจิงจูมี 2 ประการ ประการแรกคือ วัตถุประสงค์ของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านในเทศกาลฮาเจมีเกี่ยวกับการขอพรจากเทพเจ้าชาวจิงจูส่วนใหญ่เป็นชาวประมง ซึ่งมีชีวิตผูกพันกับทะเลตลอดเวลา เนื่องจากบรรพบุรุษของชาวจิงจูประกอบอาชีพประมงในท่ามกลางปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถเข้าใจได้ ไม่ว่าจะเป็นพายุฝน ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ฯลฯ ทำให้บรรพบุรุษของชาวจิงจูเกิดความเชื่อว่า ต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจลึกลับอยู่เหนือปรากฏการณ์เหล่านี้ ซึ่งสามารถบันดาลคุณและโทษแก่ตนได้ ฉะนั้นบรรพบุรุษของชาวจิงจูจึงพยายามหาวิธีการอ่อนน้อมเอาใจหรือต่อรองกับอำนาจลึกลับของธรรมชาติ ด้วยการบูชาบนบานหรือเซ่นไหว้ นาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวจิงจูอาจจะเกิดขึ้นในพิธีกรรมเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติดังที่ ปิ่นเกศ วัชรปาดม (2560) กล่าวว่า พิธีกรรมความเชื่อนี้เป็นจุดเริ่มแรกของการเกิดนาฏศิลป์พื้นเมือง ที่จัดได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของนาฏศิลป์ดั้งเดิมของ

ชนเผ่าต่าง ๆ เกิดจากการนับถือธรรมชาติ ผีसाง เทวดา ที่มีมนุษย์คิดว่ามีอำนาจบันดาลสิ่งที่ต้องการในชีวิตให้ได้ และเกิดการบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการเซ่นไหว้ข้าวปลาอาหารที่ตนถือว่าดีที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการให้สัมฤทธิ์ผลนาฏศิลป์พื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมความเชื่อที่อยู่ในประเพณีท้องถิ่นอย่างแยกกันไม่ได้ อนึ่ง ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ชาวโรแมน วิลเลียม (2556) ที่พบว่า นาฏศิลป์พิธีกรรมเพื่อการบูชาเป็นนาฏศิลป์พิธีกรรมที่แสดงหน้าที่ทางศาสนาและความเชื่อโดยตรง เป็นนาฏศิลป์พิธีกรรมที่ทำเพื่อการบูชาสิ่งที่เคารพนับถืออาจมีการอ้อนวอนร้องขอสิ่งที่ปรารถนาเป็นเฉพาะหรือไม่ก็ได้ นาฏศิลป์พิธีกรรมกลุ่มนี้มีจุดประสงค์เพื่อความสวัสดิมงคล ขับไล่สิ่งชั่วร้ายขอพร และตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อสมหวังในเรื่องที่ร้องขอ โดยองค์ความรู้ประการที่ 2 คือ ผู้ที่แสดงรำพื้นบ้านในพิธีกรรมทางศาสนานั้นล้วนเป็นสาวฮาม่าย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงยังมีบทบาทที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและมีอำนาจสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในเทศกาลฮาเจ้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ปราณี วงษ์เทศ (2549) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะและความเชื่อที่มีต่อผู้หญิงในอุษาคเนย์ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการเป็นผู้นำพิธีกรรม ในฐานะคนที่สามารถติดต่อกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีอำนาจนอกปริมณฑลของศาสนาหลักที่รัฐให้ความชอบธรรมมากกว่า

ส่วนวิธีการสืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านที่สำคัญมี 3 วิธี ได้แก่ วิธีการสืบทอดแบบการบอกเล่าโดยตรง วิธีการสืบทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนาและวิธีการสืบทอดโดยวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรม ก่อนที่หน่วยงานภาครัฐจัดโครงการฝึกอบรมสาวฮาม่ายรุ่นใหม่ขึ้นในชุมชนชาวจิงจู๋ สาว ฮาม่ายรุ่นเก่าและผู้เชี่ยวชาญได้ถ่ายทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านให้กับลูกหลานภายในครอบครัวของตนเป็นหลัก ซึ่งครอบครัวนับเป็นสถาบันแรกที่คอยถ่ายทอดปลูกฝังอบรมให้ลูกหลานเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจคุณค่าของนาฏศิลป์พื้นบ้าน วิธีการสืบทอดแบบนี้ทำให้สาวฮาม่ายรุ่นใหม่ได้เรียนรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านจากการบอกเล่า การสั่งสอนของสาวฮาม่ายรุ่นเก่าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนาภา เมธีเกรียงไกร (2559) ที่พบว่า วิธีการสืบทอดวัฒนธรรมทางตรงเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้ระยะเวลาที่ยาวนาน ตั้งแต่เด็กเล็กถึงวัยรุ่นในปัจจุบัน การถ่ายทอดจะอยู่ในรูปแบบการพูดคุย บอกเล่า อบรม สั่งสอน และการให้ฝึกเป็นผู้ปฏิบัติ โดยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สตรีรุ่นลูกหลานโดยตรง ซึ่งรูปแบบนี้จะเห็นได้ชัดในครอบครัวเป็นสำคัญ นอกจากนี้ได้สืบทอดภูมิปัญญานาฏศิลป์พื้นบ้านจากการบอกเล่าของสาวฮาม่ายรุ่นเก่าแล้ว สาวฮาม่ายรุ่นใหม่และผู้สนใจนาฏศิลป์พื้นบ้านยังมีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของเทศกาลฮาเจ้ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมในศาลเจ้าฮาถึง ซึ่งคงจะทำให้สาวฮาม่ายรุ่นใหม่ได้รับความรู้แบบชัดแจ้งและความรู้โดยนัยจากผู้เชี่ยวชาญ แต่ความรู้บางส่วนของผู้รู้อาจจะไม่สามารถถ่ายทอดได้ในการบอกเล่า เช่น ประสพการณ์การแสดงรำในศาลเจ้าฮาถึง และวิธีแก้ปัญหามาก ๆ ในการแสดงรำ ซึ่งรูปแบบการสืบทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนานี้ตรงกับแนวคิดของ ไพพรรณ เกียรติโชคชัย (2541) ที่กล่าวว่า พิธีกรรมทางศาสนาจะมีคำสอนแทรกอยู่ซึ่งเป็นลักษณะของการเชื่อมโยงประสพการณ์เนื่องจากสาวฮาม่ายรุ่นใหม่ในพื้นที่จิงจู๋ชานต่าวยังมีน้อยมาก ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมชาวจิงจู๋จึงต้องจัดโครงการฝึกอบรมสาวฮาม่ายรุ่นใหม่ขึ้นเพื่อช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวจิงจู๋ ซึ่งรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ตรงกับแนวคิดและหลักการของกรมการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศไทย (2533) ที่กล่าวไว้ว่า องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรม

ประเพณีต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นเตือนให้เยาวชนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะจรรโลงไว้และสืบทอดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีเทศกาลฮาเจ้ในพื้นที่จิงจู่ชานต่าวของจีนและงานเล่ห้อยในพื้นที่ว่านหนิงฟางของเวียดนามอย่างเป็นระบบ

2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในรูปธรรมและนามธรรมอย่างครอบคลุมในพื้นที่จิงจู่ชานต่าวของจีน เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลของชุมชนและเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาของชาวจิงจู่ชานต่าวต่างชุมชนในประเทศจีนและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2533). *การสืบทอดหนังใหญ่*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- ชนาภา เมธีเกรียงไกร. (2559). *กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา,ชลบุรี.
- ชาโรจน์ วัลย์เมธี. (2556). *การศึกษาความสัมพันธ์ของนาฏศิลป์พิธีกรรมราชสำนักและพื้นบ้านของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2549). *เทศกาลในสุวรรณภูมิ (อชुकเนย์)*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ปิ่นเกศ วัชรปาณ. (2560). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชานาฏศิลป์พื้นเมือง (Folk Dance)*.
อุดรธานี: คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ไพพรรณ เกียรติโชคชัย. (2541). *กิจกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- Siyuan, H. (2011). *中国京族*. Yinchuan: Ningxia People's Publishing House.
- Shixiong, L. (1987). *谈京族哈节舞蹈*. *Journal of National Arts*, 7(2), 152-159.
- Xiaoming, H., & Jingying, H. (2012). *广西民间祭祀舞蹈文化田野考察与研究*. Guilin: Guangxi Normal University Press.